

Seznam knižních publikací vydaných v Archivu AV ČR v roce 2004

(Příloha ke Zprávě o činnosti pracoviště za rok 2004)

LUDMILA SULITKOVÁ: *Vývoj městských knih v Brně ve středověku (v kontextu vývoje městských knih v českých zemích)*. Práce z Archivu Akademie věd. Řada B, svazek 17. Praha, Archiv AV ČR 2004, 259 s. Vydáno ve spolupráci s Archivem města Brna. ISBN 80-86404-13-7

Práce si klade za cíl nastínit vývoj středověkých městských úředních knih dochovaných z Brna na podkladě vývoje tohoto typu úředních písemností v soudobém české státě. Zabývá se tak vývojem zájmu o studium městských knih v českých zemích, typovým rozrůzněním knih a výsledky diplomatického studia jejich jednotlivých typů řádově od poloviny 19. století do současnosti. Knihy jsou pojednány na základě obecně uznávané kategorizace, takže se rozlišují zásadně knihy vedené v prospěch města jako celku a knihy vedené v zájmu jeho jednotlivých obyvatel. Samostatně jsou před oběma skupinami vytčeny knihy smíšené povahy, zvané knihy památné či pamětní. V rámci knih městského zákonodárství jsou zahrnuty, což není v naší historiografické produkci běžné, též knihy právní.

Soubor 50 městských středověkých knih z Brna, který je po knihách dochovaných z Chebu nejbohatším souborem městských knih v českých zemích, byl podroben komplexnímu diplomatickému a paleografickému rozboru a jeho výsledky byly konfrontovány s poznatky o městských knihách jiných našich královských i poddanských měst ve snaze definovat nejen obecné vývojové tendence, ale především místní zvláštnosti. Výklad o městských knihách je samozřejmě zasazen do širšího rámce historicko-správního vývoje města a jeho kanceláře.

LUDMILA SULITKOVÁ: *The development of municipal books in Brno in the Middle Ages (in the context of the development of municipal books in the Czech lands)*. Práce z Archivu Akademie věd [Academy of Sciences Archives Studies]. Řada B, svazek 17. Praha, Archiv AV ČR 2004, 259 pp. Issued in cooperation with the Brno City Archive. ISBN 80-86404-13-7

This work aims to outline the development of medieval official municipal books preserved in Brno on the basis of the development of this type of official documentation in the Czech state of that time. It also deals with the development of interest in the study of municipal books in the Czech lands, the differentiation of book types and the results of a diplomatic study of their individual types from approximately the mid-19th century to the present. The books are dealt with on the basis of generally recognized categorizations so that a difference is basically made between books kept for the benefit of the town as a whole and books kept in the interests of its individual inhabitants. Books of a dual nature, called records books, are considered separately from these two groups. Law books are also included among the municipal legislation books, which is not common practice in Czech historiography. The set of fifty medieval municipal books from Brno, which is the second most extensive collection of municipal books in the Czech lands after those preserved in Cheb, has been subjected to comprehensive diplomatic and paleographic analysis and the results have been checked against findings from municipal books from other Czech royal and tributary towns in an effort not just to define general development trends, but also particularly to determine local peculiarities. This account of municipal books is naturally set in the broader context of the historical and legal development of the town and its office.

PAVEL BRODSKÝ – MARTA HRADILOVÁ – STANISLAV PETR – MARIE TOŠNEROVÁ: *Rukopisy v centrálních a církevních knihovnách České republiky. Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV. Studie o rukopisech – Monographia X. Praha, Archiv AV ČR 2004, 634 s. ISBN 80-86404-16-1*

Čtvrtý závěrečný svazek Průvodce po rukopisných fondech v České republice podává přehled o rukopisech uložených v centrálních a církevních knihovnách v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Autoři v něm navázali na tři předchozí svazky *Průvodce* obsahující rukopisné fondy v zámeckých, hradních a palácových knihovnách (1995), v archivech (1998) a v muzeích a galeriích (2001). Uzavírá tak ediční řadu přinášející základní přehled o našem rukopisném bohatství. Svazek je rozdělen do dvou oddílů, v prvním jsou zachyceny rukopisy centrálních knihoven, ve druhém pak církevních knihovnách. Pro dodržení kontinuity s předchozími svazky byly použity stejné zkratky a stejná hesla jako v předchozích dílech.

Vydání tohoto svazku ukončuje první etapu projektu generálního katalogu, dlouhodobé a systematické práce Oddělení pro soupis a studium rukopisů, jejímž úkolem bylo zpracovat základní evidenci všech rukopisů uložených na našem území. V budoucnu se počítá s druhým vydáním Průvodce, který by zahrnul všechny dosavadní poznatky a případné doplňky do jednoho souhrnného svazku.

PAVEL BRODSKÝ – MARTA HRADILOVÁ – STANISLAV PETR – MARIE TOŠNEROVÁ: *Manuscripts in central and church libraries in the Czech Republic. Guide to Manuscript Collections in the Czech Republic. Volume IV. Studie o rukopisech – Monographia X [Manuscript Studies – Monographia X]. Praha, Archiv AV ČR 2004, 634 pp. ISBN 80-86404-16-1*

The fourth and concluding Guide gives an overview of the manuscripts contained in central and church libraries in Bohemia, Moravia and Silesia. In it, the authors continue the three preceding volumes of the Guides, embracing the manuscript collections held in castles, chateaux and palaces (1995), in archives (1998) and in museums and galleries (2001). Thus, it concludes the series, presenting a basic overview of our wealth of manuscripts. The present volume is divided into two sections. Manuscripts in central libraries are recorded in the first and church manuscripts in the second. In the interests of continuity with the preceding volumes, the same abbreviations and headings have been used as in the previous works.

The publication of this volume concludes the first stage of the project to create a general catalogue. This is a long-term undertaking being conducted by the Department for the Recording and Study of Manuscripts, whose task it is to set up a standard record of all manuscripts held in our country. For the future, a second edition of the Guide is planned which will contain all current, and any additional information adduced, in a single, comprehensive volume.

PAVEL BRODSKÝ: *Iluminované rukopisy českého původu v polských sbírkách. Studie o rukopisech – Monographia IX. Praha, Archiv AV ČR 2004, 220 s. + 32 barevných obrazových příloh. ISBN 80-86404-15-3*

Cílem navrhovaného projektu bylo zpracování iluminovaných rukopisů českého původu v polských sbírkách a jejich vydání formou vědeckého katalogu. Mnoho českých rukopisných památek se v uplynulých stoletích dostalo za hranice a dnes tvoří součást významných světových sbírek. Nezanedbatelné jsou v tomto směru sbírky na území Polska, v prvé řadě v Krakově a Vratislavi; jednotlivé památky se však nalézají i v dalších polských městech. Navrhovatel měl v minulosti možnost se s některými rukopisy seznámit, v průběhu let se však vynořily informace o dalších, doposud neznámých dokladech české knižní malby. Rovněž

bylo třeba přehodnotit výsledky dosavadního bádání, zejména s ohledem na provenienci rukopisů (nejistota, s jakou byla doposud vedena dělící čára mezi iluminací českou a slezskou, byla patrná zejména ve Vratislavi). Základní heuristický výzkum proto musel být v řadě případů podniknut znovu, aby práce zahrnula české památky tohoto typu co nejúplněji. Katalog poskytuje informace badatelům v oblasti historie, pomocných věd historických, dějin umění i dalších vědeckých disciplin. Nezanedbatelným přínosem práce je skutečnost, že obsahuje – vedle rukopisů známých – i památky doposud neznámé či známé jen nedostatečně a zpřístupňuje je tak badatelské veřejnosti.

PAVEL BRODSKÝ: *Illuminated manuscripts of Czech origin in Polish collections*. Studie o rukopisech – Monographia IX [Manuscript Studies – Monographia IX]. Praha, Archiv AV ČR 2004, 220 pp. + 32 coloured illustrations. ISBN 80-86404-15-3

The aim of the proposed project has been to process the manuscripts of Czech origin in Poland and to publish them in the form of a scholarly-research catalogue. There are many Czech manuscripts which have found their way beyond the borders of the Czech lands and are today a part of important collections throughout the world. Collections in Poland are not insignificant in this respect, particularly those in Krakow and Wrocław, though there are individual manuscripts to be found elsewhere in Poland too. The applicant has previously had the opportunity to acquaint himself with some of these manuscripts and over the years, information has emerged of other hitherto unknown documents involving Czech book painting. It has also been necessary to reevaluate the results of previous research, particularly as regards the origins of these manuscripts (the uncertainty over the distinction drawn by previous research between Czech and Silesian illuminations is evident at Wrocław). The basic heuristic research thus in a number of cases had to be undertaken again. The catalogue provides information to researchers in history, auxiliary historical disciplines, the history of art and other disciplines. One considerable benefit of the work is the fact that in addition to well-known manuscripts, it also contains heritage assets which are not well known or insufficiently well-known and it makes them accessible to the research community.

Archivní přehled. Fondy uspořádané v letech 1996–2004. Zpráva o činnosti v Archivu AV ČR za rok 2003. Hana Barvíková (red.) Práce z Archivu Akademie věd. Řada D, svazek 1. Praha, Archiv AV ČR 2004, cca 210 s. (v tisku) ISBN 80-86404-11-0

Svazek navazuje na více či méně pravidelně poskytované informace, které Archiv Akademie věd o nově uspořádaných fondech dával k dispozici. Tato tradice byla zahájena v Archivních zprávách (Ústředního archivu ČSAV) v roce 1970. Poté, co byl tento titul vystřídán periodickou řadou Práce z dějin ČSAV, resp. z dějin Akademie věd, byla taková souhrnná informace otištěna v 5. svazku řady A Prací (1997), kde dosti obsáhlý soubor shrnul údaje o fondech zpracovaných za desetiletí 1986–1995.

Ve svazku Archivního přehledu je vedle úplných či rozšířených úvodů inventářů použita i forma souhrnná, jaká se uplatnila již v roce 1997. Pro zahraniční zájemce jsou do svazku zařazena resumé v angličtině.

Dále tento svazek obsahuje také rozšířenou zprávu o činnosti Archivu za rok 2003, jež je informačně bohatší ve srovnání s pravidelně odevzdávanou zprávou pro Akademii nejen v textu, ale i o přílohy, které podávají podrobnější referáty o dalších aktivitách.

FRANTIŠEK HOFFMANN: *Místopis města Jihlavy v 1. polovině 15. století*. Jihlava, Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv v Jihlavě ve spolupráci s Archivem Akademie věd České republiky v Praze 2004. XXII + 446 s. včetně 26 obrazových příloh. ISBN 80-86404-17-X. Vydáno s podporou Grantové agentury Akademie věd ČR, č. IAA8077302.

Místopis středověkého města má základní význam pro jeho všestranné poznání, hlavně povahy stavební, obranné, hospodářské, sociální, demografické i kulturní. Podmínkou zpracování jsou vhodné prameny, zejména berní seznamy a městské knihy. Zpracování místopisu města Jihlavy umožnil u nás ojediněle dochovaný soubor rejstříků městské sbírky z let 1425–1442, které jsou vydávány současně, a souvislá řada městských knih. Využití jejich zápisů umožnilo u četných domů přesahy před rok 1425 i za rok 1442. Unikátní u jihlavského místopisu je vzájemná verifikace údajů v oblasti výtvarné – monumentálního nástěnného vyobrazení přepadení města v roce 1402 – i v oblasti literární u velmi časně latinské Chvály Jihlavy ze druhého desetiletí 15. století, kde se podařilo identifikovat více než 30 předních měšťanů a určit jejich domy. Místopis byl zpracován původně jako příloha edice rejstříků městské sbírky, ale je vydáván teprve nyní spolu s edicí rejstříků. Již dříve byl publikován na místopisu založený plán Jihlavy uvnitř hradeb v první polovině 15. století, který byl opakovaně přetiskován a využíván v různých oborech. Podle místopisu byly také vypracovány modely města pro Muzeum Vysočiny v Jihlavě a Moravské zemské muzeum v Brně. Místopis spolu s elaboráty na něm založenými tak podává přesvědčivou rekonstrukci středověkého města. Lze mluvit o vzkříšení středověkého města nejen v jeho stavební podobě, ale také toho, jak tam žili jeho obyvatelé.

FRANTIŠEK HOFFMANN: *Topography of the Town of Jihlava in the First Half of the 15th Century*. Jihlava, Moravian Provincial Archive in Brno – State District Archive in Jihlava in collaboration with the ASCR Archive in Prague 2004. XXII + 446 pp. including 26 plates. ISBN 80-86404-17-X. Published with the support of the ASCR Grant Agency, Reg. No. IAA8077302.

A topography of a medieval town is an important basis for general information, particularly on its structural, defence, economic, social, demographic and cultural aspects. To process this information, suitable sources, particularly tax lists and municipal books are a basic requirement. The compilation of a topography of the town of Jihlava was made possible by a set of town tax collection registers dating from 1425 to 1442, which uniquely in this country have been preserved and subsequently published at the same time, and a continuous series of municipal books. In the case of many buildings, usage of these records allowed for overlapping before 1425 and after 1442. What is unique in the Jihlava topography is the mutual corroboration of information from art, with the monumental mural portrayal of the attack on the town in 1402, and from literature, with a very early Latin Commendation of Jihlava from the 1410s, in which more than 30 prominent burghers have been successfully identified together with their houses. The topography was originally compiled as an appendix to the publication of the town tax collection registers, but it is only now being brought out along with the publication of the registers. A map had already been published of Jihlava inside the ramparts in the first half of the 15th century, based on the topography, which was repeatedly reprinted and used in various fields. Models of the town based on the topography have also been created for the Vysočina Museum in Jihlava and the Moravian Provincial Museum in Brno. The topography, together with reports based on it, thus provides a convincing reconstruction of the medieval town. We might refer to it as a reconstruction of the medieval town, not only of its structure, but also of its inhabitants' way of life.

FRANTIŠEK HOFFMANN: *Rejstříky městské sbírky jihlavské z let 1425–1442*. Svazek první. Předmluvy. Úvody. Text. Archiv český, svazek XL/1. Svazek druhý. Tabulky. Index jmenný a věcný (zpracoval Petr Dvořák). Edice a literatura. Zkratky. Obrazové přílohy. Jihlava – Praha, Archiv Akademie věd České republiky v Praze ve spolupráci s Centrem mediévistických studií UK a AV ČR v Praze a Moravským zemským archivem v Brně – Státním okresním archivem v Jihlavě 2004, LVII a 1024 s. ISBN 80-80404-18-8. Vydáno s podporou Grantové agentury Akademie věd ČR, reg. č. IAA8077302.

Důležitým pramenem pro poznání struktury středověkých měst jsou knihy a rejstříky městských daní. Patnáct rejstříků městské sbírky z let 1425–1442, které se dochovaly ve Státním okresním archivu v Jihlavě, umožňuje sledovat, jak se měnila skladba i celkový potenciál města Jihlavy v kritických letech husitské revoluce. Sbírce byli podrobeni nejen všichni stálí obyvatelé uvnitř hradeb i na předměstích, ale také obyvatelé tzv. městských vsí a mlýny. Důležité je, že vedle majitelů domů byli uváděni také nájemníci – podruzi, kterých během let značně ubývalo. Základem pro výběr bylo ocenění nemovitosti, které se dlouhodobě neměnilo. Platilo se též ze živnosti. Při pohromách válečných, po požárech i z jiných důvodů byly poskytovány slevy. Zaznamenávaly se nedoplatky, které byly tvrdě vymáhány. Z vybraných částech město uhrazovalo především berní panovníkovi a další městské potřeby. Značné částky šly na vojenská vydání, ale také na obchod s vínem, i ve válečných letech. V roce 1426 mohlo město dokonce zakoupit novou radnici, kterou potom nákladně upravovalo.

Poplatníci byli zaznamenáváni v ustáleném pořadí, což umožnilo zpracovat městský místopis. Ten naopak v edici identifikuje jednotlivé domy. K edici je zpracován obsáhlý index jmenný a věcný, který by měl vyčerpávat veškerý informační obsah vydávaného pramene. V indexu se odkazuje nikoli na stránky, ale topograficky podle místopisu.

Soubor jihlavských rejstříků je u nás ojedinělý, a proto zasluhuje, aby byl badatelům zpřístupněn edicí. Byla zpracována již v rozmezí let 1952–1956, ale podařilo se vydat jen rozšířený úvod v knize Jihlava v husitské revoluci, 1961, kterou však pramenné možnosti rejstříků nejsou vyčerpány. Teprve v těchto letech vydání rejstříků umožnila Grantová agentura AV ČR. Edice spolu s místopisem mohou být východiskem studií v řadě speciálních oborů historických, ale též historické geografie, urbanistiky a dalších oborů, a to nejen z hlediska Jihlavy, ale i obecného studia měst.

FRANTIŠEK HOFFMANN: *Jihlava Town Collection Registers 1425–1442*. Volume One. Prefaces. Introductions. Text. Czech Archive, Volume XL/1. Volume Two. Tables. Name and subject index (compiled by Petr Dvořák). Editions and sources. Abbreviations. Plates. Jihlava – Prague, ASCR Archive in Prague in collaboration with the Charles University Centre for Medieval Studies, the ASCR and the Moravian Provincial Archive in Brno – Jihlava State District Archive 2004, LVII and 1024 pp. ISBN 80-80404-18-8. Published with the support of the ASCR Grant Agency, Reg. No. IAA8077302.

Books and registers of town taxes provide an important resource for obtaining information about the structure of medieval towns and cities. Fifteen registers of town collections from 1425 to 1442, which have been preserved at the Jihlava State District Archive, allow us to observe how the composition and overall potential of the town of Jihlava changed during the critical years of the Hussite revolution. All the permanent inhabitants within the ramparts and in the town outskirts were subject to tax collection, as were those who lived in the "urban villages" and in mills. Importantly, not only were householders included, but also tenants – farm hands, whose numbers decreased considerably over the years. The basis for tax collection was an assessment of real estate, which did not change over the long term. Payment

was also made for one's craft or trade. Rebates were offered in times of war and fire, or on other grounds. Records were made of arrears, which were pursued rigorously. From the collected sums of money, the town basically covered royal taxation and its other requirements. Considerable amounts went on military expenditure, as well as on the wine trade, even during war years. In 1426 the town was even able to purchase a new town hall, which it subsequently repaired at some expense.

Taxpayers were recorded in fixed order, which allowed for the compilation of a town topography. However, this only identifies individual buildings in the publication. An extensive name and subject index has been compiled for the publication, which is to draw on the entire information content of the published source. The index does not refer to pages but to the topography.

The set of Jihlava registers is unique in this country and so deserves to be made available to researchers in this edition. It was processed in the 1952–1956 period, but they only managed to publish an extended introduction in *Jihlava and the Hussite Revolution*, a book published in 1961, which does not exhaust the source potential of the registers. The publication of these registers has only been made possible in recent years by the ASCR Grant Agency. The publication with its topography may serve as a basis for studies in a number of specialist historical fields, as well as in historical geography, town planning and other areas not only involving Jihlava, but also the study of towns in general.